

Erik Lindgren

Posthistoria från **Göstrings härad** i Östergötland

Innehåll

	sid
Skänninge	3
Boxholm	5
Strålsnäs	7
Malexander	10
Väderstad	15
Rinna	17
Blåvik	18
Hogstad	19
Björke	21
Daniels- hammar	21
Appuna	23
Bjälbo	23

Posthistorisk skriftserie 271

Förord

Den indelningsprincip som jag tillämpat för flertalet posthistoriska böcker och skrifter har varit att berätta posthistoria från ett eller flera härader eller om posten utmed en järnvägslinje. På detta sätt har jag försökt "beta av" i första hand landets sydliga län. Tyvärr har jag måst avhända mig det grundmaterial som jag haft förmånen att disponera efter min pensionering. På grund av platsbrist vid postregionen i Växjö förvaras det sedan oktober 1995 vid postens centralarkiv i Stockholm. Jag har numera endast möjlighet att i viss mån bearbeta mina grundläggande anteckningar och påbörjade skrifter, som avser Skåne och Östergötland och har på grund av uttryckta önskemål valt att börja med Östergötland. De senaste skrifterna har därför berört en del av detta landskaps härader.

Sedan jag började ägna mig åt posthistorisk forskning på 1970-talet har Posten genomgått mycket stora förändringar. Jag tänker därvid inte bara på ändringar i den regionala indelningen som t ex omorganisationer med den interna beteckningen PVO och den följande CRU utan också på vissa ändringar som föregick monopolets formella upphörande 1992 och övergången till bolag 1994. Vid 1992 års ingång genomfördes sålunda en divisionalisering av Posten.

Därigenom ändrades förhållandena bland annat så att det på större orter finns olika chefer för de olika divisionerna. De mindre postkontoren har ingen formell chef utan en eller flera tjänstemän som lyder under chefen för brev- eller chefen för bank- och kassadivisionen på en större ort inom regionen. Med denna förändring har jag funnit det utsiktslöst att försöka få fram namn på dem som i realiteten varit platschefer på de olika postkontoren efter 1990-talets ingång. Även tidigare uppgifter har visat sig svåra att få fram, bland annat på grund av ändrad form för personalbokföring under 1970-talet.

Skrifterna i posthistorisk serie tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en kopiator och en ljuslåda för montering, allt av enklaste slag. På grund av att ämnet är så speciellt eller "smalt", som man brukar säga, blir efterfrågan mycket liten. Antalet distribuerade exemplar av varje skrift brukar variera mellan 5 och 15. Någon gång har det hänt att upplagan blivit större. Förlagan förvaras och kan användas för tillverkning av flera exemplar vid eventuellt kommande förfrågningar.

De olika orterna presenteras i den ordning de fått fasta postanstalter, tidsmässigt sett. Poststationerna Malexander och Väderstad har tillkommit samtidigt. Dessa presenteras inbördes i bokstavsordning. Berättelsen bjuder också på exempel hur järnvägen senare mer eller mindre självklart påverkat poststationsbeståndet. Även ångbåtstrafiken på sjön Sommen berörs.

I mina skrifter har jag hittills försökt ange någorlunda exakt datum för organisationsförändringar och händelser som jag velat belysa. I många fall har sådan precision troligen inte någon betydelse och jag föreställer mig att historiker i allmänhet inte räknar så nummerologiskt, när det gäller längre tidsperioder. Det finns vissa uppgifter som i extrema fall kan ha betydelse för samlares värdering av frimärken med tydliga datumstämplor. Därför försöker jag vara exakt i fråga om start- och slutdatum för poststationer (postkontor). Det är ibland näst intill omöjligt att följa den målsättningen, något som jag antyder i avsnittet om Strålsnäs (sid 7 - 8).

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. Så långt detta är möjligt lägger jag vikt vid att berätta om hur man kämpat på olika orter för att få en egen poststation och hur detta kan ha motarbetats av särskilda intressen. I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter konsekvent. För järnvägspoststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst.

Någon gång anger jag poststyrelsens diarienummer för ärenden ur vilka uppgifter kan hämtas om utvecklingen. För dem som önskar fördjupa sig underlättas därmed vidare forskning vid besök på Postens centralarkiv i Stockholm. I citat moderniserar jag stavningen men gör inga ingrepp i texten. Vissa enkla fakta om postens organisation upprepas för att läsaren skall slippa bläddra tillbaka. Jag är tacksam för synpunkter.

Städerna hade egen jurisdiktion och ingick inte i häraderna. Jag har ändå valt att nämna något om Skänninge vid häradets norra ände, särskilt med tanke på att en del av häradets postanordningar administrerades av postmästarna i Skänninge. Det närliggande postkontoret i Mjölby har redovisats i posthistorisk skrift nr 269, "*Posthistoria från Valkebo och Vifolka härad*".

För läsarnas synpunkter på häftena är jag tacksam.

Erik Lindgren

Ca 1644--

Skänninge

Ett ganska stort antal av de äldre postkontoren kan ha börjat sin verksamhet omkring 1644. Detta kan man utgå från om man tar del av brevtaxorna för åren 1643 och 1645. Atskilliga av de postkontor, vars namn finns i 1645 års taxa, finns inte med i den närmaste föregående, 1643 års taxa, och kan därför ha inrättats under mellanperioden. Detta gäller bl a för postkontoret i Skänninge.

Dess förste kände postmästare, Joen Andersson, var postmästare i Skänninge före 1668. Hans efterträdare detta år, Bengt Håkansson, anmäler nämligen i ett brev till Kanslikollegium den 24 december 1710, att han hade övertagit postmästartjänsten efter sin svärfar Joen Andersson. Denne begravdes den 14 maj 1668.

Bengt Håkansson var rådman. På grund av försämrad syn efter mer än tre decenniers trägen tjänstgöring begärde han i februari 1704 att sonen Anders Schenström skulle få överta tjänsten, något som bifölls. Denne avled i december 1710 i pesten, varefter Håkansson på särskild begäran fick återta tjänsten, men den sköttes i realiteten av Anders Schenströms då 18 år unga änka Helena Haraldsdotter Forsman. Postmästare Tollbom i Vadstena hade före denna förändring förgäves begärt i Kanslikollegium att få förena postmästarbefattningarna i Vadstena och Skänninge.

När Anders Schenströms änka blivit gift med Johan Storck 1712, drog sig Bengt Håkansson tillbaka till förmån för denne, som sedan behöll tjänsten under 35 år. Han efterträddes 1747 av sonen Anders Jöran Storck. Denne svarade för postkontoret under mer än 40 år. Hans efterträdare var vice häradshövding Lars Sarnau (1788-1802). Postmästarlängden upptar därefter

Johan Peter Dahlström (1802-1814)
Georg Malte Malmsten (1814-1820)
Gustaf Barck (1820-1824)
Carl Otto von Baumgarten (1824-1863)
Carl Gerhard Gustaf Stuart (1863-1877)
Johan Anton Lindqvister (1877-1889)
Per Anders Richard Källström (1889-1898)
August Vilhelm Hagström (1898-1906)
Nils Peter Augustinsson (1906-1913)
Anselm Israel Erman (1914-1915)
Axel Emanuel Sundstedt (1916-1924)
Sven Elias Theodor Lindberg (1924-1931)
Konrad Alvar Hoppe (1932-1934)
Herman Artur Bernhard Lundgren (1934-1936)
John Ivar Homström (1936-1939)
Per Torsten Rikard Fröberg (1939-1942)
Axel Rudolf Bokvist (1943-1944)
Ture Olof Schwartz (1944-1945)
Erik Bertil Torbrand (1945-1948)

Postkontoret byttes ut mot en postexpedition den 1 juli 1948 och miste därmed sitt förvaltningsområde. Cheferna hade därefter titeln stationsmästare till 1981, därefter åter postmästare, fram till 1986 med prefixet "lokal".

Några av de nämnda återfinns vi i ett eller annat citat, nämligen de som uttalade sig i anledning av omorganisationer under den mest expansiva delen av postverkets verksamhet decennierna närmast före sekelskiftet.

En facklig tidskrift med namnet SVENSKT POSTARKIV publicerade till tjänst för hugade spekulanter vissa uppgifter om de orter, på vilka postmästartjänsten hade blivit ledigförklarad. Efter att August Vilhelm Hagström hade avlidit i juli 1906, kunde man sålunda läsa nedanstående notis, som torde ha lästs av bland andra förste postexpeditören Nils Peter Augustinsson i Trelleborg. Han blev utnämnd till Hagströms efterträdare i Skänninge.

De lediga postkontoren.

Skänninge. (4:e kl.). Postmästarens överprovision uppgick 1905 till 383 kr. 55 öre; arfvode för räkningshållande utgjorde 48:21, för lösväskor 124:—, från postsparbank 35:52. Dispositionsanslag utgår med 720 kr. om året och hyresanslag med 250 kr. Nuvarande postkontorslokalen, som är mörk och trång, består af två rum. Inredningen är ej ändamålsenlig. Den ägdes af postförvaltaren. Tillgången på tjänliga bostadslägenheter är dålig. Förra postmästarens våning, belägen i tr. upp i samma hus som postkontoret samt bestående af sju rum och kök torde kunna få hyras för 50 kr. pr rum. Skatter till kom-

mun, kyrka och skola utgå med 5,80 gånger bevillingen. Vattenledning finnes ej, men däremot på hvarje gård brunnar med godt dricksvatten. Samhället har yttre belysning; på platsen finnas läkare, apotek, bank och i öfrigt alla slags yrkesidkare. Endast folkskola finnes; närmaste fullständiga läroverk finnes i Linköping (i Vadstena femklassigt).

Gängse pris å följande artiklar äro:

färskt fläsk 1:20, färskött 1:—, kalvkött 0:60, oxkött 0:95, smör 1:90, sötmjölksost 1:90, allt pr kg., mjölk 0:10 pr l., potatis 3:— pr hl., ägg 1:— pr tjog, björkved 16:— å 18:— pr storfamn, barrved 14:— å 16:—.

Efter postkontorets degradering till postexpedition har följande chefer haft ansvar för dess skötsel:

- Rudolf Isidor Henriksson (1948-1959)
- Lennart Raask (1959-1969)
- Märta Haara (1969-1971)
- Carl Erik Harald Gustafsson (1971-1981)
- Ulla Maria Hedlund (1981-1986)
- Kennet Åke Christer Johansson (1986--)

Efter genomförd divisionalisering finns det inte någon postmästare i Skänninge, men för vissa övergripande ärenden ansvarar försäljningschefen i Mjölby Birgitta Bergeling. Omkring 2600 hushåll har postadress Skänninge.

Vi gör ett snabbt kliv halvtannat århundrade tillbaka. Gästgivaren G T Boström hade i början av 1850-talet ett avtal med postverket om befordran av post mellan Vadstena och Skänninge. Hans posttransport blev anfallen av rövare den 3 mars 1852, vilka lyckades försvinna med rovet. Boström blev skyldig att betala värdet av det försvunna, 2.044 riksdaler. Hans ansökan till regeringen den 10 april 1855 "att av nåd och gunst varda från den honom ålagda ersättnings skyldighet befriad" vann inte bifall vid prövning den 20 april 1855.

Boxholm

Efter framställning av brukspatronen Carl Daniel Burén, som ägde Boxholms säteri, beslöt Kungl. Maj:t den 16 januari 1786, att ett postkontor fick inrättas "på prov". Ett villkor var att bruksägaren skulle avlöna postmästaren och upplåta lokal för postkontoret. Beslutet kom inte att förverkligas förrän med 1787 års ingång. Man kan säga att postkontoret kom till under det för svenska postverket mest stillastående århundradet. Denna period pekar nämligen inte på någon stark utveckling, även om antalet postkontor i landet ökade från 85 till 110 under det århundradet.

Bruksinspektör Jonas Hellstrand blev Boxholms förste postmästare. Postkontoret låg i inspektorns gård nära landsvägen, den huvudled som förde posten mellan Linköping och Jönköping. Även de följande postmästarna var inspektorer vid bruket. Fram till dess postkontoret kunde flyttas till järnvägsstationen i Boxholm finns följande personer antecknade som ordinarie postmästare:

- Jonas Hellstrand (1787-1796)
- Jonas Sundberg (1797-1800)
- Anders Gustaf Hjertsäll (1800-1802)
- Johan Magnus Busck (1802-1807)
- Carl Gustaf Ollenberg (1807-1810)
- Niclas Kahm (1810-1812)
- Nils Henric Hedén (1812-1825)
- Didric Pontus af Burén (1825-1838)
- Carl Pontus af Burén (1838-1885)

Postkontoret degraderades till poststation från den 1 juli 1885. Tio år dessförinnan hade Carl Pontus af Burén kommit överens med stationsinspektorn om att postkontoret skulle finnas i järnvägsstationen. Ett formellt hyresavtal tecknades efter en tid och när postkontoret degraderades till en poststation träffades en överenskommelse med Statens Järnvägsbyggnader om att stationsinspektör Gerhard Gyllenhammar skulle ansvara för postgöromålen. Han var redan van vid detta, eftersom han hade vikarierat som postmästare för af Burén under dennes ledigheter. Men redan den 1 oktober 1885 lämnade han över postsysslan till Emma Ulrika Henrika Ehrenpohl. Därmed flyttades poststationen från järnvägsstationen och förlades till den södra delen av en villa intill brukshotellet.

Fröken Ehrenpohls avlöning som från början var 360 kr, höjdes genom poststyrelsens beslut den 13 december 1892 till 600 kr. Efter hennes död i början av 1910 tillträdde Elisabeth Emelie Thångring med oförändrat arvode. Därtill kom ett biträdesanslag på 300 kr samt lika mycket som ersättning för posttransporter och ansvar för brevlådan vid järnvägsstationen. Efter något mer än 13 års tjänstgöring kunde fröken Thångring glädja sig åt att hennes avtalsanställning ändrades, så att den fick tjänstemannastatus. Detta hängde samman med att poststationen höjdes till en postexpedition den 1 juli 1923 och hennes titel blev stationsmästare, en titel som hon behöll till sin pensionering 1950. Under fyra decennier hade hon skött posten i Boxholm och upplevt en stark trafikökning.

Postexpeditionen flyttades den 1 april 1936 till ett hus på Storgatan 29 och år 1954 därifrån till en ny fastighet på Järnvägsgatan 8. Nästa flyttning ägde rum den 11 september 1975, då till Centrumgatan 1. Under mellantiden hade flera andra svingat datumstaplarna i Boxholm och chefslängden efter fröken Thångring ser ut så här:

- Gösta Nordström (1950-1960)
- Mary Zillén (1960-1975)
- Carl Gustafsson (1975-1977)
- Ingegerd Jeigård (1977-1980)
- Christer Johansson (1980-1986)
- Kjell Lindholm (1987--)

I den nya kostym som Posten har fått efter divisionalisering och bolagisering svarar postmästare Lena Molin för service till de ca 2400 hushåll som har postadress Boxholm.

16° 291
Milbekädder J. Gustafsson

Hans Kongl. Maj:t har, förmedelst Skrifwelse til Ches och Rikens Cancellie-Collegium under then 16 sistledne Januarii, i Råd-der behagat förordna, at wid Boxholms Bruk, belägit i Östergjötbland, Göstrings Härad och Ekeby Sockn, et Post-Contoir med postgång twänne gångor i weckan må warda på prof inrättadt.

Til underdänigste fölle häraf kommer altfä thenna inrättning at taga sin början then i nästkommande Januarii, hwilket härmed gifwes tillkänna, samt at postporto ifrån Borås til Boxholm bör, jämlikt then i Råder faststälte Taxan, med två Skillingar. Dunsstycken Specie för hwarje lod betalas. Jag är

J. Gustafsson

Stockholm th. 10
Nov. 1786.

J. Gustafsson
Milbekädder

Detta är en kopia av cirkuläret för kungörelsen om beslutet att ett postkontor skulle öppnas i Boxholm. Det sändes till de ca 100 postförvaltare, som då fanns i vårt land (denna kopia är av det exemplar som sändes till postmästaren i Borås).

1874-02-02--1964-10-30

Strålsnäs

Efter hand som östra stambanan växte vidare söderut, öppnades poststationer i de nya stationshusen enligt ett generellt avtal mellan posten och statens järnvägsbyggnader redan 1863. Detta avtal speglas i ett av poststyrelsens cirkulär som presenterade tillämpningen från den 16 februari 1863 av en överenskommelse mellan dåvarande SJ och postverket. Den fick vid presentationen följande lydelse i utdrag:

"Med undantag endast för Södertelje övre station ävensom alla de orter, å vilka finnes postkontor eller postexpedition, bliva vid samtliga Statens järnvägsstationer även inrättade poststationer, vilka i allmänhet och där ej särskilt annorlunda förordnas, förestås av stationsinspektör, stationsmästare eller annan järnvägstjänsteman på stället".

Överenskommelsen hade föregåtts av omfattande skriftväxling och mer eller mindre på prov hade anordningen med förenande av post- och järnvägstjänst redan börjat. Två skånska järnvägsstationer hade öppnats den 15 november 1862 (Osby och Hästveda) och i Västergötland finns flera intressanta exempel. I Vårgårda finner man t ex den absoluta pionjären när det gäller förenade poststationer.

Nr 1245

SVERIGES STATSBANOR.

Kongl. Styrelsen
för
Statens järnvägstrafik.
STOCKHOLM.

D. M. 378.

Till Kongl. General Poststyrelsen.

Med anledning af Eder i skrifwelse den 15 deennet derom gjordes framställning her Styrelsen under derenna dag förfärdigat underberande, at Stationsföreståndaren med Strålsnäs jemuel skall uppehålla poststationsföreståndare befattningen derelides, funnande Styrelsen mot det af Eder för ifrågevarande befattning förelagna arfode af 300 Rdr för sin del intet at minna. Stockholm den 13 februari 1874.

Styrelsen

M. Molin

Till föreståndare för den poststation som enligt flera uppgifter öppnades i Strålsnäs den 2 februari 1874, antogs järnvägens stationsföreståndare Axel Rydberg. Jag har inte funnit något belägg för att poststationen öppnades just den 2 februari. Den 16 km långa delsträckan mellan Mjölby och Boxholm, där Strålsnäs är beläget, öppnades för provisorisk godstrafik den 30 december 1873 och för allmän trafik den 11 maj 1874. Två brev, som inte anger exakt datum återges nederst på föregående och denna sida.

Postinspektionen

*Mjölby 1874
Den 12 febr. 1874*

Post. d. 12 febr. 1874

Central-Distriktet.

Till Kongl. Generalpoststyrelsen

*1874 den 16 februari om och utfordrade ej vidare
ätynda för...*

*Att, för grund utaf Kongl. Styrelsens
författelse den 5 dennes, postföringen på linien
Mjölby - Boxholm tog sin början och äfven medt
af Statens postens förordningarna derpå följande
dag, som jag härmed ären anmäla. - Stockholm
den 12 Februari 1874.*

P. O. Bergman

Öppningsdagen den 2 februari återges i Yngve Nylanders bok "Sveriges fasta postanstalter genom tiderna" och även i Facit Postal 1993. Jag vet inte vilka källor Yngve Nylander använde men han hade tillgång till hela arkivet på nära håll och jag tillmäter därför hans uppgifter största vikt. I många fall har exakt datum inte någon större betydelse, men detta är kanske av särskilt intresse för hembygdssamlade filatelisterna, som av en eller annan orsak vill veta vilken dag de första breven stämplades i Strålsnäs. Historiker i allmänhet räknar väl inte så numerologiskt, åtminstone inte när det gäller längre perioder tillbaka i tiden.

Axel Rydberg efterträddes som poststationsföreståndare i Strålsnäs 1890 av Gustaf Adolf Hammarlund, som var kvar till 1896. Därefter ansvarade Lars Erik Holm för posten 1897-1911 och Anders Viktor Hermansson 1911-1918.

Post och järnväg skildes åt den 1 november 1918 och poststationen flyttades till fastigheten Ingemarstorp, där Anna Petronella Nilén hade hand om den till 1921 och Conrad Eriksson 1921-1923.

Med nästa föreståndare, Anna Linnéa Elisabet Östberg, flyttades poststationen 1923 till fastigheten Solbacka och fanns kvar där till och med oktober 1956. Därefter flyttades den åter till järnvägsstationen och SJ:s personal skötte postärendena till poststationens indragning med oktober månads utgång 1964.

Två postombud har utväxlat post med poststationen i Strålsnäs. Det äldsta i **Fällorna** från någon gång i början av 1930-talet (möjligen så sent som juli 1934) till och med september 1938 och det andra i **Lunda** under perioden maj 1943 - mars 1964. Båda hade gravyren STRÅLSNÄS POB 1 i datumstämplarna.

1875-01-01--1967-10-31

Malexander

I denna skrift utgör Malexander och Väderstad exempel på poststationer, som öppnades med 1875 års ingång på grund av att postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen. Sammanlagt tillkom vid detta tillfälle 43 poststationer i Östergötland. Kronobrevbäringen, som därmed upphörde, hade varit ett nät för regeringens förbindelser med de olika landsändarna.

Detta nät hade redan en vid förgrening, när postverkets linjer började byggas ut. Postverkets till en början mycket glesa nät var otillräckligt och kunde i många fall inte användas för befordran av brev mellan exempelvis landshövding, kronobefallningsmän och präster.

Det betydligt äldre och mera finmaskiga kronobrevbäringsnätet blev efter hand på åtskilliga punkter sammanlänkat med postverkets riksnät, när detta växte fram. Därför kunde kronobrevbäringen utnyttja detta nät på vissa delsträckor, ofta längre än det egna finmaskiga. Postverkets vidare utbyggnad efter dess tillkomst 1636 innebar således en lättning i kronobrevbäringsorganisationen.

Efter remissbehandling följde en proposition till 1873 års riksdag, enligt vilken postverket skulle anordna nya postgångar. Överenskommelser om sådana hade träffats preliminärt med länsstyrelserna. Därigenom blev den organisation i form av kronobrevbäring som dittills funnits som en länk mellan bl a kronofogde, länsmän, häradshövdingar och nämndemän, inlemmad i det allmänna postnätet. Detta skulle dessutom kompletteras med poststationer, "en i varje socken, om så behövdes".

På tre år, räknat från 1874, ökade därigenom antalet poststationer med ca 1300. Ändå kom många socknar att känna sig förfördelade genom att de inte fick egna poststationer.

Omorganisationen blev dyrbar för postverket. Redan i september 1875 började man undersöka vilka möjligheter till besparing som fanns och i en framställning till regeringen ett år senare sökte poststyrelsen sanktion för att pröva "vilka stationer, som i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Därmed togs det första steget till lantbrevbäring, en nyhet som introducerades 1878. Innan man kom så långt hade några av de minsta poststationerna blivit indragna. Ersättningen blev då lösväskor som utväxlades med närmast belägna poststation. Denna form av rationalisering drabbade dock vare sig Malexander eller Väderstad.

I förberedelser för kronobrevbäringens avskaffande skickade poststyrelsen cirkulärskrivelser till landshövdingarna den 20 februari och den 30 maj 1873. Länsstyrelsen i Linköping lämnade i brev till poststyrelsen under 1874 kronofogdarnas "yttranden och förslag rörande de åtgärder som till den ordinarie kronobrevbäringens ersättande med nya postgångar borde vidtagas".

Poststyrelsen prövade dessa förslag och meddelade i ett brev den 10 december 1874 till landshövdingen i Östergötland sitt beslut att inrätta vissa specificerade nya postgångar och poststationer. Utöver 43 nya poststationer rörde det sig om ett antal gång- eller körposter från och med 1875 års ingång inom länets dåvarande fogderier för de totalt 22 häraderna som på den tiden utgjorde länets judiciella indelning utöver de fristående städerna.

Till föreståndare för poststationen i Malexander utsågs vid inrättandet med 1875 års ingång kolläraren Johan Alfred Carlsson med 150 kr i årsarvode. Det svarade med god marginal mot den frimärksförsäljning som han kunde visa vid statistiska undersökningar, över 400 kr under 1877.

Handlanden August Viktor Palmér tog över poststationen 1888. När han blev sjuk på sensommaren 1892, önskade han sin hustru Ida Josefina som vikarie. Detta strandade på att hon inte var myndig enligt då gällande lag. Fjärdingsmannen Anders Johan Bjärne fick i stället gå in som vikarie. När han inte bara sjukdom som drabbade Palmér utan också dålig ekonomi. Sålunda skrev Bjärne i mitten av november 1892 till postinspektionen, att "poststationsföreståndaren A W Palmér den 3 dennes avvikit från orten och att Palmér blivit försatt i konkurs". Vid förfrågan uppgav Bjärne därefter att han var villig att mot ett årsarvode av 175 kr anta befattningen som poststationsföreståndare, d v s en höjning med 25 kr på dittills utgående arvode. Detta blev också poststyrelsens beslut, vilket även innefattade beslut att Bjärne liksom företrädaren skulle svara för transporter mellan poststationen och ångbåtsbryggan vid Bålnäs under seglationsperioderna. För detta extrajobb fick han 50 kr per år, som framgår av illustrationen på nästa sida.

*Till
Postkontoret i Gölby.*

*Med anledning af Skrifvelsen den 6 dennes
färmeddela att Palmér icke lätit sig
afhålla, samt att hans hustru och barn
afven äro afresta till Amerika; hvadan
jag är vilig att från och med i morgon om-
besöka posttransporten mellan poststationen
och Bålnäs Ångbåtsbryggan mot samma
aflöning (50 kr) per seglationsår som kommit
Palmér till godo.*

A. J. Bjärne

Man utnyttjade sålunda möjligheten att anlita ångbåtsbefordran, när detta var möjligt, någonting som ofta medförde lägre kostnader för postverket. Ungefär tio år senare gjordes emellertid försök från allmänheten att slopa detta system på Sommen. Den 11 mars 1903 undertecknade Einar Sundström i Danskebo ett brev till poststyrelsen, till vilket han fick 21 andra ortsbors namnteckningar som extra tyngd i vågskålen. Han skrev bl a följande:

"Undertecknade vilja härmed hos Kungl. Generalpoststyrelsen göra en vördsam förfrågan huruvida ej en bättre ordnad postgång å linjen Strålnäs-Malexander under sommartiden kunde erhållas, vilket ju lämpligast låter sig göra genom att i stället för att taga posten över sjön Sommen till Malexander under sommarmånaderna, köra den landsvägen året om, då även vi med flera utmed linjen boende på så sätt kunde erhålla post 3 gånger i veckan så väl vinter som sommar. ---"

Poststationsföreståndaren i Strålsnäs Lars Holm understödde denna framställning i ett brev till postmästaren i Mjölby den 30 mars 1903. Han avslutade detta med följande rader:

"Finge posten till Malexander gå såväl sommar- som vintertiden över Strålsnäs minst 3 gånger i veckan enligt petitionärernas begäran, vore meningen, att en lösväska anordnades som medföljde postskjutsen och avlämnades en i Minnestad och en i Björke.

Danielshammar finge ock sin post året om 3 gånger i veckan om den begärda anhållan beviljades. Undertecknad kan icke annat än på det livligaste tillstyrka den gjorda ansökan."

Det var inte minst av egoistiska skäl som Holm tillstyrkte, eftersom bifall skulle medverka till högre inkomster genom expedition av lösväskor. Däremot var inte oväntat poststationsföreståndare Bjärne i Malexander mot förslaget. Han skrev den 4 april 1903 ett 3 sidor långt brev till postmästaren i Mjölby och anförde synpunkter "på grund av den sakrika kännedom jag dels som poststationsföreståndare och dels som kommunalnämnsordförande äger".

Av intresse är den passus av Bjärnes brev, genom vilken han kritiserar de många namn som tillförts petitionen:

"Vid granskning av namnunderskrifterna märkes först Herr Sundström; hans vistelse i Danskebo läser kortvarig eller endast tills skogen hinner att försågas, och för att framtrumfa några namn att skylla på papperet har hans torpare skrivit under, antagligen på tillsägelse; vidare A A Carlsson arrendator av Malexanders prästgård, och J A Carlsson, Björke, vilken den 14 nästlidne mars flyttade till Söderhult i Tidarsrums socken, samt några backstugusittare som sannolikt ytterst sällan har något i postväg, men som nu blivit anmodade att skriva under ehuru likgiltiga.

På grund av vad som sålunda anført blivit får jag med full övertygelse om att intet verkligt behov av ändring föreligger, och med bestridande av vad poststationsföreståndaren i Strålsnäs anført, och med tanke på såväl mig personligen som den poststation, som är mig anførtrodd, och det stora antal turister och sommargäster som här slå sig ned och icke på villkor vill förlora sin kära ångbåtspost, härmed till Herr Postmästarens opartiska omdöme värdsamt föreslå att den föreslagna ändringen såsom en reform baklänges icke måtte till någon Kungl. Generalpoststyrelsens vidare åtgärd föranleda."

När postmästare Knut Mauritz Berg i Mjölby redovisade ärendet till postinspektören den 24 april 1903, framhöll han, "att, då den under sommaren å ångaren Carl Johan inrättade ångbåtspostexpeditionen näppeligen kan indragas och kostnaden för postföringen till Malexander skulle ökas, för så vitt sökandenas begäran beviljades, samt då trakten mellan Strålsnäs och Malexander läser vara glest bebyggd, jag för min del icke anser mig kunna tillstyrka bifall till sökandenas begäran".

Postinspektionen gav i sitt brev till poststyrelsen den 9 maj 1903 ytterligare kraft i de båda sist citerade breven genom att framhålla att "den ombord å ångfartyget 'Carl Johan' inrättade ångbåtsexpeditionen nr 53, betjänar icke blott poststationen i Malexander utan även poststationerna i Blåvik och Norra Vi samt andra orter omkring sjön Sommen". Poststyrelsen ansåg vid föredragning den 19 maj 1903 att ärendet inte borde föranleda till vidare åtgärd. Fyra dagar tidigare hade poststationsföreståndaren emellertid begärt avsked.

Jag kan inte gå in på de närmare omständigheterna kring den inspektion och inventering som postinspektionen företog i Malexander den 15 maj 1903. Ett citat ur inspektionsrapporten låter som följer:

"Vid förättningens slut avlämnade poststationsföreståndare A J Bjärne tvenne till Kungl. Styrelsen ställda här närslutna ansökningar, dels att varda från och med den 16 dennes entledigad såsom föreståndare för bemälda station, dels ock att från och med sagda dag varda befriad från de posttransporter, som ålåge honom ---".

Undertecknad anbräcker härigenom om mitt entledigande som föreståndare för poststationen i Malexander från och med den 16 Maj 1903. mitt inre bevakande, hittills gällande poststationsföreståndarekontot bifogas härigenom. Malexander den 15 Maj 1903. A. J. Bjärne.

A. J. Bjärnes egenhändiga namnteckning intyga på en gång närvarande vittnen:
J. E. Mantei
Postexpedition Mjölby
K. B. Andersson
Lundens Malexander.

Som vikarie insattes från den 16 maj 1903 handlanden Per August Albert Blomqvist och befattningen ledigförklarades. Som sökande anmälde sig Anna Lindberg med förord från Bjärne, samt bokbindaren G V Eriksson i Ulrika, vilka båda erbjöd sig att sköta poststationen för lägre arvode än det på 300 kr som Blomqvist fordrade. Poststyrelsen beslöt emellertid den 26 juni 1903, att Blomqvist skulle få tjänsten. I anslutning till detta finner jag det intressant att visa hur den muntliga traditionen av skilda skäl kan vara otillförlitlig. Sålunda säger en artikel i Östgöta Correspondenten, baserad på intervjuer med lokalbefolkningen, att Blomqvist hade förestått poststationen "sedan 1894, alltså mer än 50 år". Artikeln har av andra orsaker sitt speciella intresse och jag återger den i form av ett tidningsurklipp på nästa sida. Postförare och brev-bärare har inte minst på grund av det otroligt svårbearbetade och i så många olika arkiv fördelade grundmaterialet fått alltför litet utrymme i min posthistoriska dokumentation. Handlanden Blomqvist slutade sin tjänst med 1949 års utgång, således ett år efter den citerade tidningsartikeln.

Två postens trotsjånare i Malexander

Landets förmodligen äldste poststationsföreståndare finns i Malexander. Hr Albert Blomqvist blir 84 år till våren, och han sköter ännu posten med den äran — delvis med hjälp av sin 79-åriga fru. Han har förestått posten i Malexander sedan 1894, alltså mer än 50 år. Under de senaste tio åren har arbetet ökat kraftigt genom skattebetalningar, likvider av skilda slag samt mycket annat. I 50 år har han suttit vid samma bord i samma rum, något

nära nog unikt. Han har belönats med postverkets förtjänstmedalj.

Men en annan bragd i postverkets tjänst görs nästan dagligen i Malexander. Det är fru Mathilda Lindqvist, som fyra dagar i veckan transporterar posten mellan Idebo och Malexander, s. k. lösväskbefordran. Med sina tre tunga postväskor går hon ca en mil fram och en mil åter till "Pinudden" med posten. Därvid skall hon gå en halv mil, ro över Sommen samt gå ytterligare en halv mil innan hon är vid månet. I ur och skur, sommar och vinter. Ibland när det stormar på Sommen är det inte lätt, inte heller när snön ligger djup på isen, och det kanske till på köpet "stöper". Man kan även tänka sig svårigheterna vid isläggnings- och islossningstider, då det var-

ken bär eller brister. Visserligen har hon numera en utombordsmotor på sitt "sommarskep" och tar vid hyggligt väder sjövägen ända till kyrkbyn, men den möjligheten var ju stängd under kriget. Förresten tar ju motorn en del av förtjänsten. Det är f. ö. ett nöje att se med vilken fart och kläm hon handskas med sin motor. Det är egentligen maken, som åtagit sig denna postbefordran, men numera kan denne på grund av sjukdom ej hjälpa till.

Denna postbefordran startade 1939, då postverket avlönade postförelaren med 3 kronor för dagsverket. Turen tar i det närmaste hela dagen. För närvarande är avlöningen uppe i 7 kr. Mathilda Lindqvist är 62 år, vilket gör hennes prestation än större. A. P.

Efter Blomqvist sköttes poststationen i Malexander av handlandena Sven Ola Wagell (1950-1952), Bengt Herman Hermansson (1952-1961) och Sören Andersson (1961-1967). Poststationen drogs in med oktober månads utgång 1967, då den kunde ersättas med lantbrevbäring från Boxholm. Detta skedde inte utan protester från den berörda ortsbefolkningen. På sista verksamhetsdagen besökte överkontrollör Gösta Linderfalk i Mjölby platsen och Östgöta Correspondentens reporter berättade bl a följande i nästa dags tidning:

"Malexanderborna släppte inte sin poststation frivilligt. Redan när det blev känt att postverket ämnade dra in stationen, kallades kyrkbyns invånare till protestmöte. Man skrev inlagor till postens makthavande i Stockholm och bland undertecknarna fanns förre partiledaren och riksdagsmannen Hilding Hagberg och skriftställaren Sven Stolpe, som tillsammans med kyrkbyns präst, komminister Jan Nygren, kämpade för postens bibehållande. Man överklagade nedläggningsbeslutet men det hjälpte inte.

Den sista dagen på Malexanders poststation kom protestkommitténs ledamöter och uppvaktade med blommor. En av de första var Hilding Hagberg som kom med en stor blomsterkorg och höll tal för Sören Andersson. En bukett kom från komminister Nygren och några andra kunder och flera andra hörde av sig under dagen. Överkontrollör Linderfalk överlämnade också blommor. Sistadagsstämpeln var tydligen attraktiv och flera hundra har Sören Andersson stämplat. En filatelist ville vara på säkra sidan så han skickade sitt sistadagskuvert redan i augusti".

En framställning i maj 1899 till poststyrelsen från kyrkväktaren Anders Nordström om inrättande av en poststation i Strömsbro ledde till överväganden om en poststation behövdes bättre i **Björke**. Detta alternativ gick inte igenom, men en poststation kom till stånd längre söderut. Mera om detta på sid 21.

Väderstad

I föregående avsnitt har berättats litet om hur postverket övertog ansvaret för kronobrevbäringen och vilken inverkan detta hade för Östergötland. En av de socknar som fick en poststation med 1875 års ingång var Väderstad. Organisten C A Andersson antogs till föreståndare med den ovanligt höga årsersättningen av 450 kronor.

Med detta var han ändå inte nöjd. Hans begäran den 6 november 1875 att få arvudet höjt till 600 kronor kunde dock inte bifallas. Han sade då upp sig i ett nytt brev den 17 november. Poststyrelsen tog nu kontakt med länsstyrelsen, som inte kunde hjälpa till att skaffa en annan föreståndare. Poststyrelsen blev därför tvungen att medge den äskade ersättningen, räknat från halvårsskiftet 1876.

Vid ett sammanträde i Linköping den 1 november 1877 diskuterade företrädare för postverket och landskansliet vilka förutsättningar det kunde finnas att införa lantbrevbäring. Det blev en blygsam början för Östergötlands del, men en av de första linjerna var den, som med 1879 års början inrättades mellan Väderstad och Hov. På begäran av kommunalstämman med Hovs socken den 28 mars 1879 ändrades lantbrevbäringen att utgå från Vadstena. Därför blev den ursprungligen antagne lantbrevbäraren Enoch Gustafson i Lundby av med sitt kontrakt. I stället anställdes organisten S M Svensson i Hov som lantbrevbärare mellan Vadstena och Hov.

Bortfallet av lantbrevbäringen i förening med ändringar av de passerande posterna gjorde att arbetet vid poststationen i Väderstad blev mindre betungande. Detta noterade postinspektören i centrala distriktet P Ch Bergman, som den 3 februari 1880 skrev ett brev i ärendet till poststyrelsen med följande inledning:

"Då föreståndarna i allmänhet icke underlåta att begära förhöjning i arvodena, då göromålen tillväxa, vilket ock är naturligt och lovligt, torde det ock vara lika stort skäl att, då å något ställe postgöromålen till följd av förändrade förhållanden förminskas, arvudet i samma mån nedsattes, synnerligast om detta går utöver de vanliga beloppen.

Ett sådant förhållande förefinnes vid Väderstad, vilken station, då nu gällande kontrakt den 25 februari 1876 upprättades, i varje vecka hade 12 ankommande och 12 avgående poster, varemot stationen nu endast expedierar 7 avgående och lika många ankommande poster under samma tid; varom jag härmed skolat göra vördsam anmälan för den åtgärd Kungl. Styrelsen kan finna gott besluta".

Postinspektören fick nu poststyrelsens uppdrag att säga upp kontraktet med organisten Andersson och *"inkomma med upplysning mot vilken ersättning lägst kan erhållas lämplig person å platsen till befattningens övertagande".*

Nu gick Andersson med på att sänka sitt arvode, nämligen till 450 kr. Detta accepterade poststyrelsen efter postinspektörens uppgift att *"den lokal han bebor är särdeles välbelägen samt Andersson med ordning och noggrannhet handhaver sina göromål".*

Med oförändrat arvode övertog fröken Emma Nilsson poststationen i Väderstad i oktober 1895. Hon efterträddes i april 1903 av fröken Hedda Charlotta Pettersson. Den sistnämndas glädje över en liten arvodeshöjning till 480 kronor med 1913 års ingång blev inte så långvarig. Hon måste nämligen frånträda sin befattning den 1 juli 1914, då lantpoststationen i Väderstad drogs in.

I stället öppnades en poststation i järnvägsstationen. Där fick stinsen Oscar Liljestrand ansvaret för posten med 600 kr i årsersättning för detta bestyr, vartill kom ett fast biträdesanslag på 360 kronor och ett särskilt anslag på 120 kronor. Det innebar således en väsentlig fördyring jämfört med lantpoststationens tid.

Under tiden juli 1931 - december 1939 var poststationen i Väderstad proformaskild från järnvägen. Detta innebar i stort sett bara, att ett avtal fanns mellan postverket och poststationsföreståndaren personligen och att dennes avlöning betalades direkt till honom och inte ingick i avlöningen från järnvägsbolaget. Liljestrand hann uppleva både skilsmässan och återföreningen. Efter honom ansvarade följande järnvägsanställda för postservice i Väderstad: John Hilmer Malmsten (1946-1948), Carl Ivan Gärtner (1948-1950), Oskar Alfred Olsson (1950-1953), Axel Timar Johansson (1954-1957), Karl Rune Lutteman (1957-1959) och Nils Oskar Helge Bergström (1959-1965). Poststationen skildes från järnvägen med 1966 års ingång och stushöjdes samtidigt till en postexpedition.

Befattningen som chef för postexpeditionen sköttes på vakans 1966-1969, varefter Inga Sjögren tillträdde. Postexpeditionen förflyttades till en fastighet mitt i samhället, där det dittills hade funnits en järnhandel. Med 1987 års ingång tog Mary Wall över chefskapet och därmed ansvaret för service till närmare 700 hushåll. I projekt "Nät 92" överlämnades postkontoret på entreprenad. Ansvaret för denna "post-i-butik" vilar på Marcus Livs.

Rinna

Väderstads sydliga grannförsamling Rinna hörde till dem som inte fick någon poststation i samband med att ansvaret för kronobrevbäringen övertogs av postverket. Detta försökte man ändra på. Ett konkret uttryck för detta kom fram vid kommunalstämman den 25 oktober 1888.

Då yrkade några av de närvarande på en framställning till poststyrelsen om en poststation vid kyrkan. Några av de närvarande var betänksamma och framställningen begränsades till en begäran om bidrag med 50 kr om året för postföring från den sex kilometer avlägsna poststationen i Väderstad.

Behovet av bidrag motiverades bland annat med att *"församlingens post icke vidare såsom förut kommer att få medfölja enskild persons postväska"* samt att *"kyrkoposten här såsom annorstädes varje vecka måste hämtas å närmaste postanstalt"*.

Kommunalstämmans ordförande A Welander åtog sig att sköta posthämtningen, om bidraget beviljades. Döm om hans förvåning, när han i februari 1889 fick ett kontrakt om att vara lantbrevbärare på en nyinrättad linje mellan Väderstad och Rinna. Så hade han inte tänkt sig att postföringen skulle gå till. För bara 50 kronor om året kunde han inte åta sig att svara för lantbrevbäring. Postmästare August Möllerberg i Mjölby skickade tillbaka kontraktet till poststyrelsen utan Welanders underskrift och därmed förföll ärendet.

Det kom upp på nytt sex år senare. Under en extra kommunalstämma i Rinna den 7 april 1895 beslöt man göra *"en vördsam anhållan att en poststation måtte vid Rinna kyrka förläggas"*. Christina Andersson i Svedsgård åtog sig att för 50 kronor om året köra posten tre gånger i veckan mellan Väderstad och Rinna och folkskolläraren M Th Årsén skrev i ett särskilt brev, att han var villig åta sig en blivande poststations skötsel *"mot någon ersättning från postverket"*.

Denna diffusa förklaring ledde till att Årsén blev besviken, när han fick sig tillsänt ett kontrakt som band honom under tio år vid uppgiften som poststationsföreståndare med ett arvode av 25 kronor om året. Han skrev den 13 maj 1895 till poststyrelsen bland annat följande:

"Jag erbjöd mig att förestå poststationen men tänkte ej att så litet arvode kunde bjudas vid en station i en jämförelsevis stor församling".

Kontraktet sändes åter till poststyrelsen utan underskrift. Det gjorde också Christina Anderssons kontrakt, eftersom hon inte ville acceptera villkoret att inte forsla andra varor än postgods på resorna mellan Väderstad och Rinna.

Slutet på visan, som man säger i bland, blev en framställning av den extra kommunalstämman med Rinna församling den 30 juni 1895 att lantbrevbäring skulle få inrättas mellan Väderstad och Rinna. Detta accepterade poststyrelsen och tisdagen den 3 september 1895 blev den efterlängtdade förbättringen av sockens postservice verklighet. Tisdagar, torsdagar och lördagar kl 7 gav sig lantbrevbäraren i väg med post från Rinna och återvände kl 12 från Väderstad. Det var en med postens terminologi "bakvänd lantbrevbäring".

Den oregelbundna budskickningen i Rinnas posthistoria var slut.

1883-01-01--1959-03-19

Blåvik

Protokollet vid den extra kommunalstämman med Blåviks socken den 19 februari 1882 inleddes med följande text:

§ 1. Socknens avlägsenhet från poststation samt saknande av ordnad postgång därinom hade nödvändiggjort upptagande av frågan om sättet för nämnde bristers avhjälpande; och beslöt stämman att hos Kungl. Generalpoststyrelsen göra en ansökan om inrättande av en poststation inom församlingen och det, förslagsvis framställt, i närheten av Blåviks kyrka med gångpost på Boxholm; och ansåg sig stämman ådagalägga billigheten av en dylik anhållan genom att anföra de grunder, som avgjort dess beslut.

I samma paragraf följde i fyra punkter en redovisning av de huvudsakliga skäl som ansågs kunna väga till socknens fördel. Man framhöll bl a det stora avståndet till Boxholm, 1 7/10 mil, och att den nybildade socknen hade dryga utgifter för egen postgång: "Till Tranås är väl avståndet kort, men som landsväg saknas och man från Blåvik blott i roddbåt kommer till sistnämnda station är postgång till Tranås alltid besvärlig och osäker, ej sällan omöjlig för storm och ishinder, såsom tilländalupna höst och vinter övertygande visat. Från kyrkan utbreder sig socknen vidare så att en del hemman hava längre väg än nyss anförde avstånd både till Boxholm och Tranås, en del kortare till Boxholm men knappt något under en mil".

På stämmans uppdrag sände kapellpredikanten Oskar Wågman protokollsutdraget till poststyrelsen, som remitterade det till postinspektionen. Därifrån skickades ett brev till Oskar Wågman med begäran om svar på vissa frågor: De föranledde en ny extra kommunalstämma i Blåvik den 21 maj 1882, varvid stämman garanterade acceptera "att kostnaderna för posttransporten emellan Blåvik och Boxholms station skulle av Kungl. Postverket erläggas med 70 kr per år för en postdag i varje vecka, samt att postverket avlönar Stations Föreståndaren med 50 kr per år under fem års tid räknat från den dag, då station öppnas härstädes, och skulle Postverket föreslå tvenne postdagar i veckan, skall ovan nämnda summor ökas, den förra till 140 kr och den senare till 100 kr för varje år".

Några av de övriga frågor som postinspektionen hade ställt, besvarades av Wågman personligen i ett brev den 5 juni 1882. Bland de svaren finner jag det intressant att citera följande:

"Hittills har icke ångaren 'Carl Johan' anlutit ställen i socknen, ehuru passerande nära dess stränder, så att passagerare av- och inhämtats med roddbåt. Genom enskild persons åtgörande bliver, enligt uppgift inom juni månad, tilläggsbrygga vid Liljeholms gård, därifrån avståndet till kyrkan är ungefär en fjärdingsväg. Alltså finnes utväg att under seglotionstiden begagna 'Carl Johan' såsom postförare".

Postinspektionen redovisade ärendet till poststyrelsen den 15 juni 1882 och tolkade däri "det något otydligt uppsatta protokollet" och föreslog att en poststation skulle öppnas i Blåvik samt gångpost däremellan och Boxholm en gång i veckan fram och åter under den tid av året, då postångbåtsfarten på

sjön Sommen var inställd. Under seglotionstiden skulle Blåviks församling ansvara "att kostnaderna för berörda postföring såväl emellan Blåvik och Boxholm som emellan Blåvik och Liljeholmen (ångbåten Carl Johan) sammanlagt icke må för år överskrida 70 kronor".

Det framgår inte av handlingarna, varför poststyrelsen dröjde med beslutet. Möjligen kan det ha varit problem med formuleringen av kontraktet med socknen. Den 15 december 1882 biföll poststyrelsen emellertid postinspektionens framställning och med 1883 års ingång öppnades poststationen i Blåvik. Två kontrakt upprättades, det ena med skolläraren Bengt August Jonsson om att vara poststationsföreståndare med 40 kr i årsarvode och det andra med Blåviks kommun om postbefordran en gång i veckan vintertiden mellan Blåvik och Boxholm men seglotionstiden mellan Blåvik och Liljeholmens brygga.

Folkskolläraren Albert Rydin tog över poststationen 1898 och lyckades efter två år få årsarvodet höjt till 100 kr. Efter hans avgång 1908 ansvarade följande personer för poststationens skötsel till dess indragning den 19 mars 1959: Fredrik Brodén (1909-1910), Johan August Kjellgren (1910-1926), Nils Carl Westin (1926-1931), Gösta Evert Eek (sept-okt 1931), Eleonora D Johansson (nov 1931) och Gösta Evert Eek för andra gången (1931-1959).

1895-12-01--1957-05-31

Hogstad

Utdrag ur protokollet vid extra kommunalstämman i Hogstad den 30 juni 1895.

§ 1.

Sedan fråga blewit väckt om inrättandet af en poststation i närheten af Hogstad kyrka och församling. med förberedande medlemmar i anledning häraf blewit kallade till extra kommunalstämma för att yttra sig i saken, så uttalade sig samtliga närvarande för behofvet och lämpligheten af en dylik station, med önskan att densamma komme att blifva hos den aflyttade S. L. Bengtson i Hogstad, hvilket godkändt fullt utbyddt sig en utän ersättning upplåta erforderlig lokal för posten. På utdraget, intygar August Olofsson
Mötesordförande

Detta är en förminskad kopia av det protokollsutdrag som åtföljde Johan Hjelmérus' brev till poststyrelsen, varom berättas på följande sida.

Juris dr Johan Hjelmérus skickade till poststyrelsen den 1 juli 1895 det protokollsutdrag som återges i kopia på föregående sida. Han hade två veckor tidigare skrivit till poststyrelsen och påtalat behovet av en poststation i Hogstad. Breven remitterades till postinspektionen, som lät postmästaren i Mjölby uttala sig. Denne tillstyrkte framställningen, men postinspektören anförde i sitt remissvar den 25 juli 1895 bl a följande:

"Enär avståndet från Mjölby till Hogstad är allenast en halv mil och posten mellan Mjölby och Ödeshög passerar förbi Hogstad, varigenom tillfälle finnes för korrespondenter å sistnämnda ort att, om de så åstunda, få sin postutväxling ombesörjd medelst lösväska från och till Mjölby samt man dessutom torde kunna antaga att Mjölby, såsom ortens affärscentrum, ofta besökes av Hogstadsbor, anser jag mig sakna anledning att till bifall förorda ifrågasvarande framställning".

Poststyrelsen fann vid föredragning den 2 augusti 1895 att framställningen inte borde föranleda till vidare åtgärd. Sökandena underrättades om detta genom postinspektionens försorg, något som föranledde en extra kommunalstämma den 15 september 1895 i Hogstad. Enligt protokollet erbjöd församlingen ett årligt bidrag av 50 kr jämte fri lokal för en mindre poststation i närheten av sockenkyrkan. Dr Hjelmérus fick i uppdrag att göra en förnyad anhållan mot denna bakgrund.

Hans nästa brev daterades den 18 september och blev rutinmässigt remitterat till postinspektionen, som denna gång lät införskaffa förslagskontrakt. I svaret till poststyrelsen den 30 oktober förordade postinspektionen bifall och poststyrelsen beslöt den 4 november att poststationen i Hogstad skulle öppnas den 1 december 1895.

Till föreståndare antogs Julia Thor med poststationen till en början förlagd till Mejerigården och senare till Gissings Vall. Med järnvägens tillkomst flyttades poststationen emellertid till järnvägsstationen den 1 september 1910, då delsträckan Rök-Hästholmen av Mjölby-Hästholmens järnväg togs i bruk för allmän trafik. Johan Wiktor Karlsson fick ansvar för både post- och järnväg fram till 1913. Därefter ansvarade följande järnvägsanställda för posten i Hogstad: Nils Julius Svensson (1913-1924), Karl Rickard Jansson (1925-1926) och Gustaf Axel Ekstrand (1926-1929). Befattningen uppehölls på vakans 1929-1936 och därefter skötte följande ordinarie järnvägsanställda postgöromålen till poststationens indragning med maj månads utgång 1957: Axel Vennberg (1936-1940), August Vilhelm Lindén (1940-1943), Anna Dorotea Karlsson (1943-1950) och Anna Walborg Maria Carlsson (1950-1957). För mera inträngande uppgifter om ortens posthistoria hänvisas till Mjölby kommuns hembygdsråds årsbok 1984, i vilken Agne Knutsson presenterar en uppsats om posten i Hogstad under 90 år.

Danielshammar

I maj 1899 behandlade poststyrelsen ett brev från kyrkvaktaren Anders Nordström i Danielshammar, i vilket denne bad poststyrelsen ta i övervägande att öppna en poststation vid handelslägenheten Strömsbro i Malexanders socken. Den följande remissbehandlingen ledde till att frågan togs upp vid den ordinarie kommunalstämman i Malexander den 17 oktober 1899. Stämman hade inte något emot det under tiden framlagda förslaget att postbefordran skulle ske till Malexander tre gånger i veckan landvägen från Strålsnäs hela året om i stället för endast under vintertiden.

Asbo församling hade vid kommunalstämman fyra dagar tidigare uttalat sig för behovet av en poststation i **Björke** längre norrut vid postföringslinjen från Strålsnäs till Malexander. I ett brev till poststyrelsen den 24 oktober 1899 med underskrift av ett stort antal representanter för Björke framhölls att *"Björke vore platsen lämplig för en poststation i motsatt till att enligt uppgift en sådan skulle inrättas vid Strömsbro i Malexander, som ej är beläget vid postlinjen utan att göra en längre avkrok samt inte ens kan sägas vara i en folkrik trakt"*.

Därmed hade en kamp börjat mellan de båda socknarna, där den nordliga tog hem första ronden, sedan postmästare August Möllerberg hade tillstyrkt att en poststation skulle inrättas med namnet **Asbo-Björke** och postinspektionen hemställt om bifall med bifogande av ett förslagskontrakt. Innan detta hade hunnit bekräftas av poststyrelsen skrev skogvaktaren Anders Norström i Danielshammar dit och hörde sig för om ärendet angående en poststation i Strömsbro. Poststyrelsen fann det bäst att hänskjuta ärendet till länsstyrelsen och överlämnade det dit med alla bilagor den 22 december 1899. Rutinmässigt rådgjorde länsstyrelsen med kronofogden och kunde i svaret till poststyrelsen efter fem månader bl a anföra följande:

"Den föreslagna poststationen vid Björke är belägen vid den nuvarande postvägen mellan Strålsnäs och Malexanders kyrka uti en tämligen folkrik ort, men betydligt närmare Strålsnäs än Malexander, vilket torde få räknas såsom en olägenhet. Danielshammar ligger åter närmare Malexander, men däremot omkring 3 kilometer från förenämnda postväg, varigenom kostnaden för postförslingen något ökas."

Då, enligt vad kronofogden upplyst, Danielshammar är en slags centralpunkt, varest såg, kvarn, Mejeri och handelsbod finnes, samt en poststations förläggande dit skulle vara till gagn för en del större gårdar, särskilt i norra delen av Malexanders socken, bland vilka må nämnas Enshuit, Dunkebo, Mellansjö med mejeri, Långstorp, Hellingefall, Grytfall, Görshorva, Ormsjötorp samt Danielshammars kvarn, anser sig Konungens Befallningshavande, oaktat trakten kring Björke är tätare befolkad, böra tillstyrka poststationens förläggande till Danielshammar, helst som Björke och trakten däromkring fortfarande kommer att ligga utmed postlinjen och jämförelsevis med nyssnämnda gårdar redan nu har sin postförbindelse gynnsamt ordnad".

Det var klara besked. Poststyrelsen gav nu postinspektionen i uppdrag att avge yttrande och förslag *"dels angående föreståndare för en möjligen blivande poststation i Danielshammar och den ersättning från postverket som*

för en dylik befattnings skötande kunde erfordras, och dels i fråga om sättet och villkoren för anordnande av postföring till och från denna poststation".

Postinspektionen sände med sitt svar den 9 november 1900 ett förslagskontrakt med handlanden Nils Viktor Olsson i Strömsbro om att ha hand om en poststion i Danielshammar med 75 kr i årsarvode samt ett förslagskontrakt med torparen Johan Fredrik Larsson från Öjarstugan angående postföring till fots på en linje Öjarstugan-Danielshammar vintertiden tre gånger och sommartiden en gång i veckan fram och åter med en årsersättning av 50 kr.

Poststationen öppnades med 1901 års ingång och med efter hand bättre ersättning behöll Olsson den under 20 år. År 1921 överfördes den till gårdsägaren Frans Edvard Svensson. Han överlät den efter tio år till handlanden Anders Erik Jonsson som skötte den under perioden 1930-1954, varefter handlanden Karl Gustav Erik Jonsson tog över och ansvarade för den till dess indragning med september månads utgång 1959.

S2.							
Strålsnäs—Malexander.							
(Vintern.)							
(Från den 1 januari 1901.)							
T. Th. L.	—	1,30	1,8	Strålsnäs' poststation	T. Th. L.	12,0	—
T. Th. L.	4,15	4,15	1,8	Öjarstugan	T. Th. L.	9,30	9,30
T. Th. L.	7,0	—	—	Malexanders poststation	T. Th. L.	—	6,30
			3,4				
(Sommarn.)							
L.	—	2,0	1,8	Strålsnäs' poststation	L.	12,0	—
L.	4,15	4,15	1,8	Öjarstugan	L.	9,30	9,30
L.	7,0	—	—	Malexanders poststation	L.	—	7,0
			3,4				
Denna post får ej afföras från Öjarstugan till Strålsnäs förr, än posten från Danielshammar (S2, II) anländt.							
Sommarn befordras lifren post med ångbåt mellan <i>Sommern</i> och <i>Malexander</i> (Bälmsbrygg).							
S2. II.							
Öjarstugan—Danielshammar.							
(Gångpost.)							
(Vintern.)							
(Från den 1 januari 1901.)							
T. Th. L.	—	4,15	0,3	Öjarstugan [å linjen Strålsnäs—Malexander (S2)]	T. Th. L.	9,30	—
T. Th. L.	5,0	—	—	Danielshammars poststation	T. Th. L.	—	8,45
(Sommarn.)							
L.	—	4,15	0,3	Öjarstugan [å linjen Strålsnäs—Malexander (S2)]	L.	9,30	—
L.	5,0	—	—	Danielshammars poststation	L.	—	8,45
Denna post får ej afföras från Öjarstugan förr, än posten från Strålsnäs (S2) anländt.							

Detta är de tidtabeller som tillämpades för postföringen till och från Danielshammar när denna poststation öppnades med 1901 års ingång.

På sid 24 återges första sidan av det kontrakt som var avsett för poststationsföreståndaren i Björke, en poststation som inte kom till stånd, när länsstyrelsen hade lagt sina synpunkter på valet mellan Björke och Danielshammar.

Appuna

Den 9 oktober 1913 öppnades den 41 km långa delsträckan Bränninge-Hygnestad, d v s huvuddelen av Väderstad-Skänninge-Bränninge järnväg för allmän trafik. Tio dagar senare öppnades en rad poststationer i stationshusen enligt ett avtal mellan järnvägsföretaget och posten. En av dessa var den med namnet Appuna. Ernst Fredrik Carlsson blev ansvarig för posten under de första åren efter starten, följd av Erik Martin Gustafsson (1915-1922), Agnes Gustafsson (1922-1926) och Emanuel Petersson (1926-1934). Den sistnämnde fortsatte som poststationsföreståndare från den 1 oktober 1934, då järnvägstrafiken upphörde som ett led i företagets fusion med Mellersta Östergötlands Järnvägar. Han fick då ett eget kontrakt, som ersatte den kollektiva överenskommelsen mellan posten och järnvägsbolaget. Efter honom ansvarade Nanny Mathilda Aspeqvist för poststationen 1935-1948 och Nils Aspeqvist 1948-1954. Poststationen drogs in den 31 januari 1954.

Bjälbo

Vid överläggningar om lämpliga namn på de förenade post- och järnvägsstationerna utmed Väderstad-Skänninge-Bränninge järnväg (VSBJ) påtalades bl a, att namnet Bjälbo skulle vara lätt att förväxla med Björbo, så att i varje fall slarvigt skrivna adresser kunde föranleda, att brev avsedda för Bjälbo hamnade i Björbo i Dalarna och vice versa. Poststyrelsen bedömde emellertid risken som ringa och beslöt att godta namnet Bjälbo.

Ernst August Vallner Rasmusson blev ansvarig för posten i Bjälbo, när den förenade post- och järnvägsstationen öppnades den 19 oktober 1913, tio dagar efter trafikstart. Han fick vara med om nedläggning av järnvägen på dess västliga sträckning med september månads utgång 1934 och blev då direktanställd av postverket, men poststationen fanns kvar i järnvägens byggnad. Rasmusson fick också uppleva poststationens indragning med 1961 års utgång, då 74 år gammal.

Den lantbrevbärare, som gav service åt de kunder, som hade anlitat poststationen i Bjälbo, kompletterades under en övergångstid med ett postombud. Hos de ansvariga på postverket var man medveten om att lantbrevbäringen skulle kunna tillgodose behovet väl, men det var lämpligt att underlätta övergången med ett postombud. Posten dit expedierades i väska från postexpeditionen i Skänninge. Som väntat anlätades postombudet i mycket liten utsträckning och kunde utan svårigheter dras in den 11 mars 1964.

Kontrakt.

Emellan Kongl. Generalpoststyrelsen och handlanden
Carl Alfred Carlsson _____
är följande kontrakt afslutadt: _____
_____

_____ C. A. Carlsson åtager sig härigenom
att bestrida befattningen såsom föreståndare för poststationen i
Åsbo - Björke och att — i afseende å den här-
med förenade tjänstgöring, deruti innefattade redovisningen för
mottagna penningemedel, frankotecken och inventarier samt vär-
den om inlemnade eller ankomna postförsändelser — ställa sig
till noggrann efterriktelse de föreskrifter, som i gällande post-
stationsföreståndarinstruktion och öfriga postförfattningar inne-
hållas, eller som honoreu _____ i vederbörlig ordning
särskildt meddelas.

Såsom ersättning för fullgörandet af detta uppdrag eger
Carlsson _____ att af postmedlen tillgodoränta
ett arfode, efter är räknadt, af fyratis (40) _____
kronor, hvilket till honoreu _____ utbetalas i den ordning, som
är genom instruktion bestämd, hvarförutom honoreu _____
tillkomma de extra inkomster, som kunna vara med befatt-
ningen förenade.

Skulle Carlsson _____, utan styrket laga